

De statistiek van de internationale handel

Tot 1993 stelde het CBS de statistiek van de internationale handel samen op basis van douaneformulieren. Met de totstandkoming van de interne markt veranderde dit. Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, introduceerde een nieuw waarnemingssysteem voor de internationale goederenhandel, Intrastat. Sindsdien geven bedrijven maandelijks hun handelsgegevens op bij het nationale statistische bureau. De handelingen aan de binnengrenzen zijn weliswaar weggevallen, de kwaliteit van de statistiek werd er niet beter op. Toch verlangt de Nederlandse samenleving kwalitatief goede handelscijfers. Kan het CBS nog wel in deze behoefte voorzien?

Gebruikers van de internationale handelsstatistiek hebben verschillende informatiebehoeften. De één wil weten wat de rol en positie van Nederland als handelsnatie in de wereld is, terwijl de ander alleen geïnteresseerd is in de hoeveelheid Edammer kaas die we naar Japan uitvoeren. Het opheffen van de grenzen binnen de Europese Unie in 1993 heeft echter het meten van het grensoverschrijdende goederenverkeer sterk bemoeilijkt.

Optellen

De statistiek van de internationale handel is van oudsher zeer divers. De handel in goederen wordt gemeten naar ruim 10 duizend goederensoorten die verhandeld zijn van en naar 250 landen. Vóór 1993 stelde het CBS de statistiek van de internationale handel samen op basis van douaneformulieren. De handelsgegevens werden gecontroleerd en daarna simpelweg opgeteld. Maandelijks werden deze gegevens over de in- en uitvoer op zeer gedetailleerd niveau gepubliceerd. Met de opheffing van de binnengrenzen in de Europese Unie stonden de nationale statistische bureaus dan ook voor het probleem hoe zij nog kwalitatief goede gegevens over de goederenhandel met het buitenland konden publiceren.

Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, introduceerde daarop een nieuw waarnemingssysteem voor de internationale handel in goederen, Intrastat. Bedrijven kregen de verplichting om maandelijks hun han-

delsgegevens op te geven bij het nationale statistische bureau. Veel handmatig werk met douanepapieren aan de binnengrenzen van de Europese Unie kwam hierdoor te vervallen.

Vereenvoudiging

Intrastat is een van de vier proefprojecten van het zogenaamde SLIM-initiatief van de Europese Unie. SLIM staat voor *Simpler Legislation for the Internal Market*. Het heeft als doel de enquêtelast van bedrijven te verlichten en de regels voor bedrijven in de interne markt te vereenvoudigen.

De vereenvoudiging heeft betrekking op drie terreinen: de aangifte van bedrijven, het gebruik van de goederennomenclatuur en het ontwikkelen van nieuwe waarnemingsmethodes. Maandelijks moeten bedrijven hun handel met andere EU-lidstaten aan het CBS rapporteren. Hierbij gaat het om verschillende gegevens, zoals herkomst of bestemming van de goederen, waarde en hoeveelheid van de goederen, soort goederen en vervoerswijze. Een deel van deze gegevens moet door alle lidstaten gevraagd worden, terwijl lidstaten vrij zijn aanvullende gegevens, zoals regio van oorsprong of bestemming, te vragen. In Nederland of Luxemburg speelt regio een meer ondergeschikte rol dan bijvoorbeeld in Duitsland of Spanje. De aangifte van deze gegevens is de laatste jaren vereenvoudigd.

Om de enquêtedruk bij de bedrijven zo laag mogelijk te houden, is een opgavendremmel

ingesteld. Pas bij overschrijding van die drempel, 500 duizend gulden op jaarbasis, is opgave van handel met het buitenland verplicht. Ongeveer tweederde van alle bedrijven is hiermee vrijgesteld van opgaveplicht.

Inzendgedrag

Het CBS kreeg als gevolg van het Intrastat-systeem te maken met non-respons en niet-tijdige respons, iets dat vóór 1993 niet of nauwelijks voorkwam. De kwaliteit van de handelsstatistiek werd sterk afhankelijk van het inzendgedrag van de bedrijven.

Na enkele jaren ervaring met Intrastat was duidelijk dat de kwaliteit van de statistiek van de internationale handel zwaar te lijden had. Het CBS was niet langer in staat om tijdige en betrouwbare cijfers over de internationale handel te publiceren. Publicatie van gegevens op maandbasis was gepland op acht weken na afloop van de verslagmaand. Dat werd al snel meer dan veertien weken en de betrouwbaarheid van de cijfers liet sterk te wensen over.

Zo snel mogelijk

Naast de problemen van tijdigheid en betrouwbaarheid speelde er nog een probleem. Gebruikers van internationale handelsgegevens hebben verschillende wensen. Sommige klanten willen zeer snelle en volledige macrogegevens om economische ontwikkelingen zo kort mogelijk te kunnen volgen. Het duiden van de meest in het oog springende trends staat daarbij voorop. Anderen hebben behoefte aan gegevens met zoveel mogelijk detail. Liefst zo snel mogelijk, maar belangrijker nog: betrouwbaar. Het volgen

van prijsontwikkelingen en concurrentieposities speelt hierbij een belangrijke rol. Aan beide wensen kon het CBS na 1993 niet meer voldoen.

Gaaf maken

Het CBS introduceerde daarom in 1996 een nieuwe manier van verwerken en publiceren. De aangiften van de bedrijven worden niet langer op microniveau gecontroleerd. De essentie van de nieuwe methode is dat gegevens met behulp van *macro-editen* gaaf gemaakt worden. Macro-editen houdt in dat data gecontroleerd worden op het niveau van de 1 250 goederengroepen naar 50 landengroepen waarna bij het constateren van fouten op microniveau wordt gecorrigeerd. Fouten worden opgespoord door de ingezonden gegevens te vergelijken met de verwachte waarde. Deze waarde wordt bepaald met behulp van de historische reeksen van desbetreffend product en bedrijf.

Betrouwbare macrogegevens worden nu wel na acht weken gepubliceerd. De gegevens zijn betrouwbaar, omdat non-respons en niet-tijdige respons op dit detailniveau worden bijgeschat. De bijstellingen worden samengesteld op basis van het handelsverleden van de bedrijven, aangevuld met btw-gegevens van het Ministerie van Financiën.

Microgegevens worden sinds 1996 op kwartaalbasis gepubliceerd. Publicatie op maandbasis is niet mogelijk omdat te weinig data voorhanden zijn om voldoende betrouwbare uitspraken te doen. De hoeveelheid beschikbare data is zo gering dat het bijstellen voor niet-tijdige respons en non-respons niet mogelijk is. Door deze manier van werken is

de internationale handelsstatistiek veranderd van een telling naar een 'echte' statistiek.

Bijchattingstechnieken

Voldoet het CBS nu aan de behoeften van de gebruikers? Het antwoord hierop is grotendeels ja. De macrogegevens worden nu veel sneller gepubliceerd. Voor sommige gebruikers, zoals de Europese Centrale Bank, gebeurt dat echter nog niet snel genoeg. De druk op de statistische bureaus om nog sneller te publiceren zal de komende jaren verder toenemen. De betrouwbaarheid op macroniveau is door de moderne bijchattingstechnieken goed te noemen. De microgegevens komen veel trager ter beschikking van gebruikers dan voor 1993 omdat de gegevens later binnenkomen. De betrouwbaarheid op microniveau is sterk verbeterd ten opzichte van de periode 1993-1996, al zal het niveau van voor 1993 nooit meer bereikt kunnen worden.

Spanning

Het CBS heeft een goede oplossing gerealiseerd voor het samenstellen en publiceren van de statistiek van de internationale handel. Gelet op de situatie en de verschillende behoeften van de gebruikers kan niet iedereen even tevreden worden gesteld. De spanning tussen de mate van gedetailleerdheid enerzijds en de kwaliteit, kosten en enquêtedruk anderzijds zal ook in de toekomst voortdurende aandacht blijven vergen. ◀

Gabriël van Dam

Geregistreerde en bijgeschatte in- en uitvoer

	EU				Overige landen					
	registratie mld gld %	bijchatting mld gld %	totaal mld gld		registratie mld gld %	bijchatting mld gld %	totaal mld gld			
Invoer										
1994	143,1	91	13,6	9	156,7	-	-	-	99,7	
1999	178,7	78	51,8	22	230,5	152,9	96	6,5	4	159,4
Uitvoer										
1994	201,4	93	14,4	7	215,8	-	-	-	-	71,7
1999	267,9	82	58,0	18	325,9	85,6	94	5,7	6	91,3